

COLUMNA 3

PUBLICATIA
STUDENTILOR
SI CURSANȚILOR
LECTORATULUI ROMÂNESC
DIN FINLANDA

NOIEMBRIE 1983

LECTORATUL DE LIMBA ROMÂNĂ
UNIVERSITATEA DIN TURKU
20500 TURKU 50 • FINLANDA

Redactor responsabil

Dr. ION STAVARUS

ISSN 0780 - 1262

TURUN YLIOPISTO OFFSET

TURKU 1983

Marea Unire - vis de aur, împlinit

Cine cunoaște drumul istoric al poporului român, parcurs într-o existență zbuciumată și dramatică de-a lungul a două milenii, constată cu ușurință că dintre toate ideile ce au animat dintotdeauna gândurile și idealurile sale, una se impune cu neegalată vigoare: unitatea națională - necesitate vitală a ființei sale. Aceasta poate fi pe drept cuvânt numită idee a-mamă, căci toate celelalte se întîlnesc în ea. Și dacă este să-i ascultăm pe poeți, metafora cu care ei au definit-o inspirat este sublimă: "vis de aur al neamului românesc". Marea Idee descinde din însăși conștiința originală: vechea Dacie-Romană a fost leagăn unic al tuturor românilor. Această mereu trează conștiință a apartenenței lor la o patrie comună i-a unit permanent pe români într-un sentiment solidar și ori de cîte ori vitrege evenimente au amenințat ființa națională la silă dezmembrare, tot de atîtea ori "visul de aur" le-a strîns rîndurile cu și mai multă putere. Țara de la Dunăre, numită România, înscrisă azi pe harta Europei în contur inelar în jurul arcului Carpaților, a fost timp de multe secole arbitrar împărțită în "țărișoare" ce se numeau Muntenia, Moldova, Transilvania, Banat, Bucovina. Această separare - produsă mai întîi de valul marilor migrații umane dinspre Asia spre Europa, iar mai apoi impusă cu forța de puter nice imperii vecine - nu a însemnat însă niciodată o înstrăinare; oamenii acestor locuri - eroi ai atîtor balade populare - se adresau unul altuia cu cuvintele "frate român".

Vechii noștri cărturari au revelat fără conținere, încă din plin Ev-Mediu, ideea originii romane și a unității de neam și de limbă a tuturor românilor. Ei s-au numit: Nicolaus Olahus (ancă "românul"), umanist de renume european, prieten al strălucitului Erasmus de Rotterdam, în prima jumătate a sec.XVI; Grigore Ureche și Gheorghe Costin, mari cronicari moldoveni în sec.XVII; Constantin Cantacuzino, învățat istoric muntean și Dimitrie Cantemir, eruditul enciclopedist moldovean, la începutul sec.XVIII. În epocile modernă și contemporană, Marea Idee i s-au dedicat spiritele naționale cele mai alese: cărturarii entuziaști ai Școlii Ardelene - importanta grupare iluministă de la cumpăna veacurilor XVIII-XIX; istoricii și oamenii de cultură militanți ai sec. XIX - I. Heliade-Rădulescu, N. Balcescu, M. Kogălnicea-

nu, V.Alecsandri, B.P.Hasdeu, M.Eminescu ; străluciți succesori în primele decenii ale secolului nostru - N.Iorga, V.Pârvan, O.Goga, N. Titulescu și atîția alții.

Dar ideea de unitate națională n-a cunoscut doar terenul confrun-
tărilor livregi, ci deopotrivă și pe acela al unor îndrăznețe acți-
uni menite să o realizeze în fapt. Cea dintîi temerară tentativă a
fost opera vestitului domnitor valah, biruitorul turcilor, Mihai Vi-
teazul, care a reușit, la 1600, să unească sub stindardul și sabia
sa Muntenia, Moldova și Transilvania într-o singură țară. Dar n-a
fost decît un "frumos vis de o clipă", prăbușit sub conjurația lașă
a vrăjmașilor. Deși de efemeră durată, el a devenit un simbol în epocile
următoare, cu osebire în vremurile moderne și contemporane cînd creș-
terea conștiinței naționale a atins un înalt grad de maturizare, în-
suflețind largile mase ale poporului. Generația de luminate și active
spirite naționale de la 1848 a dirijat forțele patriotice spre reali-
zarea primului act durabil de unire : la 24 ianuarie 1859 se uneau,
pentru a rămîne astfel pentru totdeauna, două dintre provinciile ro-
mânești - Muntenia și Moldova. Idealul național, de a vedea cuprinse
în armonia aceluiași trup și alte ținuturi românești răzlețite de fur-
tunille istoriei, a trebuit să mai aștepte încă o vreme împlinirea, pî-
nă cînd mari și dramatice seisme mondiale aveau să zdruncine din te-
melii vechile imperii, în primele două decenii ale secolului XX. Ală-
turi de alte națiuni mai mici (printre care și cea finlandeză), popo-
rul român a întrezărit posibilitatea cuceririi dreptului deplin al
suveranității și unității naționale la sfîrșitul primului război mon-
dial. Astfel, înainte chiar de încheierea tratatelor de pace, prin
voința unanim exprimată de masele populare, Basarabia (la 9 aprilie
1918), Bucovina (la 28 noiembrie 1918), Banatul și Transilvania (la
1 decembrie 1918) hotărau să se alăture celor două provincii-surori,
Muntenia și Moldova, ca împreună, unite, să se numească ROMANIA MARE.

Săvîrșirea mărețului act istoric al unirii tuturor românilor într-o
singură țară, într-o singură voință, poartă o dată înscrisă cu litere
de foc pe tabula de bronz a memorabilelor evenimente naționale: 1 De-
cembrie 1918. De atunci, pentru poporul român calendarul a căpătat o
semnificație proprie : decembrie nu inaugurează anotimpul de ghețuri,
ci pe acela, fierbinte, al primăverii ființei naționale.

dr. Ion Stăvăruc

"Valahia, patria mea paternă ... care este dincolo de rîul Tisa,
numită odinioară după cum spune Ptolemeu, D A C I A, și care cuprin-
de ... Valahia Mare, care se numește și Țara Românească (Transalpina),
Moldova, Transilvania, țara dintre Someșuri, Crișana, Nyir, țara din-
tre Timișuri".

Nicolaus Olahus (1493-1568)

"Locul acesta unde este acum Moldova și Țara Muntenască este drept
Dacia, cum și tot Ardealul cu Maramureșul și Țara Oltului. Alt nume
mai vechi decît acesta, D a c i a, nu se află în toți cîți sînt
istorici".

Miron Costin (1633-1691)

"Noi românii sîntem adevărați romani și aleși romani în credință și
în bărbăție, pe carii Ulpie Traian i-au așezat aici în urma lui Deche-
val ... și dintr-acelora rămășiță să trag pînă astăzi românii aceștia
Însă rumânii înțeleg nu numai cestia de aici, ce și den Ardeal carii
încă și mai neaoși sînt, și moldovenii și toți cîți și-ntr-altă parte
să află și au această limbă ... pre aceștia, cum zic, tot romani fi
ținem, că toți aceștia dintr-o fîntînă au izvorît și cură".

Constantin Cantacuzino (1650-1716)

"Aceștia dară ... cu nume nemuritoriu vestiți r o m a n i ... sînt
moșii strămoșii noștri a moldovenilor, muntenilor și ardelenilor și a
tuturor oriunde se află, a românilor, precum și numele cel de moșie
ne arată, r o m â n i chemîndu-ne".

Dimitrie Cantemir (1673-1723)

"Noi românii nu vom putea fi puternici pînă cînd nu ne vom uni cu
toții într-unul și același corp politic. Să ne concentrăm toată pu-
terea, toate voințele într-un singur popor, într-o singură voință".

Nicolae Bălcescu (1819-1852)

"Noi cu toții împreună, acești frați români sîntem fiii pămîntului
acestuia, unde au fost așezați din cele mai îndepărtate vremuri cei
mai depărtați dintre strămoșii noștri".

Nicolae Iorga (1871-1940)

"România nu poate fi întreagă fără Ardeal. Ardealul este leagănul
care i-a ocrotit copilăria, e școala care i-a făurit neamul, e farma-
cul care i-a susținut viața".

Nicolae Titulescu (1882-1941)

Mihai Eminescu

CE-ȚI DORESC EU ȚIE, DULCE ROMÂNIE

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorie, țara mea de dor ?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor !
Fiarbă vinu-n cupe, spumege pocalul,
Dacă fiii-ți mîndri aste le nutresc ;
Căci rămîne stîncă, deși moare valul,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Vis de răzbunare negru ca mormîntul
Spada ta de sînge dușman fumegînd,
Și deasupra idrei fluture cu vîntul
Visul tău de glorie falnic triumfînd,
Spună lumii large steaguri tricolore,
Spună ce-i poporul mare, românesc,
Cînd s-aprinde sacru candida-i vîltoare,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Ingerul iubirii, ingerul de pace,
Pe altarul Vestei tainic surzînd,
Ce pe Marte-n glorie să orbească-l face,
Cînd cu lampa-i zboară lumea luminînd,
El pe sinu-ți vergin încă să coboare,
Guste fericirea raiului ceresc,
Tu îl strînge-n brațe, tu îi fă altare,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Tină ră mireasă, mamă cu amor !
Fiii tăi trăiască numai în frăție
Ca a nopții stele, ca a zilei zori,
Viața în vecie, glorie, bucurie,
Arme cu tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, fală și mîndrie,
Dulce Românie, asta ți-o doresc !

Mihai Eminescu

MITÄ MINÄ SINULLE TOIVON, SULOINEN ROMANIA

Mitä minä sinulle toivon, suloinen Romania,
Kunniakas maa, rakas maa ?
Vahvoja käsiä, aseita kovia,
Loistavalle menneelle loistavaa tulevaa !
Maljoissa viini helmeilköön, lasseissa kuohukoon
Urheat poikasi antavat toiveillesi ravinnon,
Sillä aallot kuollen murtuvat kuolemattomaan kallioon.
Suloinen Romania, tätä sinulle toivon.

Haudanmustassa koston unessa
Miekkasi höyryää viholisverestä,
Ja viholisen yllä hulmuu tuulesta
Unesi mahtavasta, loistavasta menestyksestä,
Kerro koko maailmalle lipustamme,
Kerro miten hieno kansa Romanian on
Kun syttyy pyhä ja puhdas tuli rinnassamme.
Suloinen Romania, tätä sinulle toivon.

Enkeli rakkauden, enkeli rauhan
Vestan alttarilla salaa hymyilee
Ja loistamaan saa Marsin kunnian
Kun hän lampullaan maailman valaisee,
Laskeutuu povellesi neitseelliselle,
Tuntee maun taivaan valtion,
Syleile sinä häntä, rakenna alttari hänelle.
Suloinen Romania, tätä sinulle toivon.

Mitä minä sinulle toivon, suloinen Romania,
Nuori morsian, äiti rakastava !
Rakastakoot poikasi kaikkia
Kuin öiset tähdet, päivä nouseva,
Ikuista elämää, onnea, mahtia,
Kansallistuntoa, aseita voiton
Unelminasi urheus, ylpeys, kunnia.
Suloinen Romania, tätä sinulle toivon !

Suom. Tommy Granholm

NASTEREA UNITĂȚII ROMÂNIEI ÎN ANUL 1918

Prof. Kalervo Hovi
Universitatea din Turku

România și Finlanda

În istoria mișcărilor naționale europene, România și Finlanda prezintă asemănări în multe privințe. Una dintre acestea este paralelismul în ceea ce privește câștigarea independenței și formarea statului național. Independența României în 1877 a constituit în Europa de Est începutul primului mare val al formării statelor naționale. Dar această independență nu a unit la un loc pe toți românii. Acest lucru a fost posibil după un alt mare val, ce s-a produs 40 de ani mai târziu. Acest al doilea val a fost început de Finlanda care a devenit independentă în 1917.

Situația specifică a Transilvaniei

Cea mai mare provincie locuită de români și rămasă în afara granițelor României independente era Transilvania. Ea făcea parte din Austria și se situa în zona de stăpânire tradițional-maghiară. În Transilvania existau peste trei milioane de locuitori, dintre care circa 2/3 erau români. Restul era constituit din maghiari și germani. Mișcarea revoluționară de la 1848, care a cristalizat ideea de independență a României, s-a extins și în Transilvania. Acolo, țelul general era obținerea egalității în drepturi a românilor cu ungurii. Dar ungurii nu voiau să renunțe la privilegiul lor mai vechi, deși începuseră și ei în același timp o mișcare de emancipare împotriva Austriei care voia să-și impună politica sa de integrare. Pierderea luptei de către unguri nu a dus însă la îmbunătățirea condiției românilor din Transilvania. În anul 1867 ungurii au reușit, prin mari presiuni, să determine Austria să împartă imperiul într-o dublă monarhie, ceea ce a însemnat hegemonia absolută a Ungariei în partea de est a imperiului și a pus capăt dezvoltării autonome a românilor din Transilvania. Provincia a fost guvernată ca o parte indivizibilă a Ungariei, aceasta voină a maghiariza și cealaltă populație care o locuia. Românii din Transilvania au răspuns acestei tactici printr-o rezistență pasivă. Ei au renunțat să-și mai trimită reprezentanți în parlamentul din Budapesta. În lupta pentru atingerea scopurilor naționale ei au făcut

apel la mijloace religioase și culturale. Biserica ortodoxă a românilor a accentuat poziția sa de diferențiere față de catolicismul ungarilor. Cea mai de seamă forță culturală a românilor din Transilvania a fost creată în anul 1861 și ea s-a numit "Asociațiunea transilvană pentru literatură română și cultura poporului român" (ASTRA). Legăturile economice cu România s-au dezvoltat, iar la răscrucea dintre cele două veacuri românii din Transilvania s-au organizat pe plan politic. În anul 1881 a fost întemeiat Partidul Național Român din Transilvania și Ungaria, de orientare burghezo-liberală; în 1905 muncitorimea românească din Ardeal s-a constituit secție în cadrul Partidului Social Democrat din Ungaria. Înainte de primul război mondial, fiecare din aceste două partide s-au limitat în a cere dobândirea egalității românilor cu ungurii.

Primul război mondial

Prima conflagrație mondială, care a început în august 1914, a creat posibilitatea unirii românilor din afară cu statul național român. La începutul războiului, vechea Românie era deja un stat de sine stătător. Ea aderase la sistemul de alianță germano-austro-ungar pentru a obține sprijin în vederea unirii cu sine și a altor regiuni aflate în afara sa și locuite de români. Cea mai importantă era totuși Transilvania și de aceea România a făcut de fapt această opțiune, rămânând în așteptare câțiva ani înainte de a decide intrarea în război. Alegerea aceasta este bine ilustrată în pactul secret pe care România l-a încheiat cu Rusia în octombrie 1914. Prin acest pact Rusia promitea să dea ajutor ca Ardealul să se unească cu România, cu condiția ca România să rămână neutră în războiul mondial. Dar în august 1916 guvernul român s-a supus presiunilor statelor Antantei și a declarat război Austro-Ungariei, promițându-i-se că provinciile românești din dubla monarhie vor fi date României. Mersul războiului nu a fost însă cel așteptat. Alianța Puterilor Centrale a cucerit cea mai mare parte a țării și România a fost silită să accepte o pace separată. Atita timp cât Germania era puternică și sprijinea pe aliata sa Austro-Ungaria, România nu avea nici o șansă să recâștige Transilvania. Când însă Germania a pierdut definitiv războiul în toamna anului 1918, iar România a reintrat în război în această ultimă etapă, s-a întrezărit din nou posibilitatea rezolvării unei situații ce părea fără ieșire.

Problema Basarabiei

Încă înainte de sfârșitul războiului, mișcarea pentru unirea națio-

nală a cunoscut un nou avânt și în Basarabia. Basarabia era a doua provincie mare ca suprafață rămasă în afara României. De la 1812 ea aparținea Rusiei și aceasta a fost cauza pentru care România a încheiat o alianță cu Germania în 1883. În Basarabia existau circa două milioane de locuitori, dintre care cam jumătate erau români, iar în rest mai numeroși erau ucrainenii și evreii. Ca și în alte regiuni mărginașe ale Rusiei și în Basarabia revoluția din anul 1905 a făcut să renască sentimentele naționale și în timpul revoluției din 1917 a apărut tendința constituirii unui stat autonom. Potrivit tezelor lui Lenin privind problema națională și după exemplul Ucrainei vecine, în decembrie 1917 Basarabia s-a declarat autonomă - Republica Autonomă Moldovenească. În ianuarie 1918 ea s-a declarat independentă și la 9 aprilie 1918, majoritatea consiliului Basarabiei s-a pronunțat pentru unirea cu România.

Alipirea Transilvaniei

Întrezărindu-se căderea Puterilor Centrale, românii din Transilvania au început să treacă la planuri active în vederea separării de Austro-Ungaria. Partidele lor politice, care în timpul războiului se dizolvaseră, și-au reluat activitatea în anul de criză 1917. Acum ambele partide cereau autonomie pentru românii din Ardeal. În octombrie 1918, când Austro-Ungaria se afla pe calea sigură a dizolvării, Partidul Național Român din Transilvania a cerut în parlamentul maghiar această autonomie, iar Partidul Social Democrat a fost și el de acord. La 30 octombrie s-a constituit la Budapesta Consiliul Național Român în care fiecare din cele două partide a trimis câte șase reprezentanți. La 10 noiembrie, când România a reintrat în război, Consiliul Național a hotărât să preia puterea în întreaga regiune locuită de români și aflată în dubla monarhie. Pentru a consolida noua situație, s-a hotărât ca la 1 decembrie să aibă loc la Alba Iulia adunarea națională a românilor.

Alegerea localității Alba Iulia pentru adunare avea un sens anume. Ea nu mai era orașul de reședință al Transilvaniei, dar era o veche localitate romană și fusese legată de victoria lui Mihai Viteazul care reușise la anul 1600 să unească pentru scurt timp Transilvania cu celelalte principate românești. La adunare s-au întrunit 1228 de reprezentanți aleși în toate regiunile locuite de români din Ungaria, și din Banat și Maramureș, regiuni situate între Transilvania și Ungaria propriu-zisă. Adunarea aceasta a constituit un mare eveniment istoric, la Alba Iulia fiind prezenți peste 100.000 de alți martori. În acest

emoționant moment, reprezentanții au hotărât în consens unanim unirea cu România. Decisivă pentru guvernul maghiar, nevoit să reflecteze la noua situație de după căderea monarhiei, a fost hotărîrea germanilor din Transilvania, care în ianuarie 1919 și-au dat acordul de unire cu România. Mai înainte de aceasta, românii din Bucovina - provincie care făcea parte din Austria - decisese deja să se alăture statului român. Dintre toate minoritățile, numai ungurii nu au fost de acord ca Transilvania să treacă la România.

Astfel, românii au realizat cel mai de seamă țel național : unirea tuturor românilor în același stat. Acest lucru a fost posibil într-un moment istoric cînd puterea Rusiei diminuase, Germania se prăbușise, iar Austro-Ungaria se dezmembrase. În general, aceeași situație a făcut posibilă declanșarea ultimului val istoric de eliberare națională în Europa.

Acordul marilor puteri

Pentru recunoașterea unirii, acordul marilor puteri nu a fost obținut cu ușurință. Antanta era nemulțumită că România încheiase o pace separată cu Puterile Centrale și reîntrarea României în război în ultimul moment nu a cîntărit mult în această situație. În ciuda împotrivirilor, România a obținut totuși dreptul de a avea cuvînt la Conferința de Pace de la Paris și tratatele de la St.-Germain și Trianon au consfințit, în 1919 și 1920, faptul ca Transilvania să facă parte din România. De asemenea, puterile Antantei au fost de acord în martie 1920 ca și Basarabia să se unească cu România.

Acest lucru nu a împiedicat Ungaria și Rusia Sovietică să provoace România și să se declare apărătoare ale minorităților naționale. Dar o pace temporară cu Ungaria s-a putut încheia datorită intervenției trupelor române în evenimentele din 1919 și datorită faptului că Ungaria n-a putut să ceară populației de origine magheară să părăsească locurile în care se stabilise, prin hazardul întîmplărilor istorice, în mijlocul populației românești. La rîndul său, Rusia Sovietică n-a mai recunoscut unirea Basarabiei cu România. În fața acestei amenințări, pentru a se apăra, România a încheiat în 1921 tratate de alianță cu Cehoslovacia și Jugoslavia pe de o parte, iar pe de alta cu Polonia. Cînd a început al doilea război mondial, România a trebuit în 1940 să cedeze Uniunii Sovietice Basarabia și partea de nord a Ardealului - Ungariei. Dintre acestea, Conferința de la Paris a redat României în 1947 întreaga Transilvanie.

Traducere din finlandeză de
Anna-Liisa Lavila

~~~~~

Nichita Stănescu

P A T R I A

Sentimentul soarelui răsărind
împreună cu cea mai suavă doină din fluier,
copacul sub care m-am sărutat mai întîi,
bolta, ciorchinele cu o mie de boabe,
surîsul bărbătesc al tatălui meu,
primul meu fir de păr alb,
și mersul grațios al adolescentei,
ale tale sînt Patrie
dintotdeauna.

Această seceră a mea și acest ciocan,
spicul de grîu la fel de frumos
ca mustața ciobanului din Miorița,
aceste sonde care stau de vorbă
cu miezul pămîntului,
și această demnitate a brazilor
scriind pe cer numele tău,
ale tale sînt Patrie
dintotdeauna.

Cine sînt eu ? Sună-ți cîmpiile...
Cine sînt eu ? Mîngie-ți munții...
Cine sînt eu ? Contemplă-ți orașele...
Cine sînt eu ? Privește-ți uzinele...
Cine sînt eu ? Adulmecă-ți ierburile...
Cine sînt eu ? Privește-te pe tine însăși.
Al tău sînt Patrie.
Dintotdeauna.

Nichita Stănescu

ISÄNMAA

ousevan auringon lämpö
huilun herkimmän doinan soidessa,
puu, jonka alla suutelin ensi kertaa,
holvikaari, viiniköynnöksen tuhatrypäleiset tertut,
isäni miehekäs hymy,
ensimmäinen harmaantunut hiukseni
ja tytön sorja astunta,
sinun ne ovat, isänmaa,
ikuisesti.

Tämä sirppini ja tämä vasara,
vehnäntähkä, yhtä kaunis
kuin paimenen viikset Mioritsa-runossa,
nämä maan uumenille puhelevat
öljylähteet
ja tämä kuusien ylväys
niiden piirtäessä taivalle sinun nimesi,
sinun ne ovat, isänmaa,
ikuisesti.

Kuka minä olen? Anna tantereittesi kaikua...
Kuka minä olen? Hyväile vuoriasi...
Kuka minä olen? Katsele kaupunkejasi...
Kuka minä olen? Tutki tehtaitasi...
Kuka minä olen? Tunne nurmiesi tuoksu...
Kuka minä olen? Kuuntele kevätäsi...
Kuka minä olen? Katso itseäsi...
Sinun minä olen, isänmaa,
ikuisesti.

Käännös: Liisa Aaltonen

O m a g i u

I O R G U I O R D A N - 9 5

Academicianul Iorgu Iordan a împlinit, la 11 octombrie 1983, respectabila vîrstă de 95 de ani (n. 11 oct. 1888, Tecuci - Galați). Spre a ne confirma excelenta condiție și putere de muncă în care se află, chiar în acest an a publicat o importantă operă de referință - "Dicționar al numelor de familie românești" -, precum și lucrarea de sinteză "Istoria limbii române (Pe-nțeleusul tuturor)!" Acestea se adaugă unei bibliografii excepțional de bogate a scrierilor savantului : aproape 700 de titluri.

Pentru romanistii străini, Iorgu Iordan reprezintă o personalitate științifică de vîrf, impunîndu-se mai întîi prin lucrarea sa "Introducere în studiul limbilor romanice" (1932, urmată de noi ediții) și în special prin traducerile acestuia în diferite limbi. Un manual mereu și mult folosit timp de 50 de ani trebuie să aibă într-adevăr calități deosebite, ceea ce constituie mărturia capacității de sinteză a autorului său.

Pentru străinii care se interesează de limba română, acad. Iordan e cunoscut prin lucrările sale numeroase tratînd probleme de gramatică, limbă română contemporană, stilistică etc., precum și prin activitatea sa rodnică de redactor și colaborator al multor reviste lingvistice, printre care și importanta "Limba română".

Autorul acestor rînduri a făcut cunoștința sa ca student, prin intermediul versiunii germane a "Lingvisticii romanice". Mai tîrziu am avut ocazia să-l întîlnesc și să-l cunosc personal, fie în România, fie la diverse congrese internaționale, în special cele ale Societății de Lingvistică Romanică, al cărei membru fondator Iorgu Iordan a fost în 1925. Odată, cînd mă aflam la București, am avut onoarea să fiu invitat în ospitaliera sa casă situată într-o frumoasă zonă a capitalei României. Între cărțile din biblioteca mea se găsesc și cele trei volume de "Memorii", scrise și publicate de Iorgu Iordan în ultimii ani, unde autorul a consemnat cronica unei lungi și bogate vieți ce se suprapune peste istoria veacului nostru.

Acum, la 95 de ani de viață împliniți, îi urăm academicianului, profesorului, savantului Iorgu Iordan, personalitate științifică, culturală și socială de primă mărime a României contemporane, să se bucure încă de mulți ani buni și rodnici de viață.

Prof. dr. Lauri Lindgren

ORIGINILE LIMBII ROMÂNE

=====

Acad. prof. Iorgu Iordan

Limba noastră este, la fel ca italiana, franceza, spaniola etc., o continuare a limbii latine, pe care romanii au dus-o, prin cuceriri militare de-a lungul citorva secole, în diversele provincii ale vastului lor imperiu. Dacia și cele două Moesii au fost printre ultimele teritorii pe care le-au cucerit romanii (prima, la începutul secolului al II-lea al erei noastre, celelalte două cu aproape două secole mai înainte).

Limba română a luat naștere și s-a dezvoltat o bună bucată de vreme, nu numai la nord de Dunăre, ci și dincolo de acest fluviu, în Moesia Inferior (aproximativ Bulgaria de azi) și Moesia Superior (în vechea Serbie).

Până nu de mult, ba chiar și acum, teritoriul de formare a limbii române a fost limitat exclusiv la Dacia. Aceasta, nu din cauză că specialiștii n-ar fi cunoscut situația reală a procesului de cucerire și stăpânire romană din regiunea orientală a Dunării. A intervenit un punct de vedere pur politic, drept consecință, interpretată interesat și neștiințific, părăsirea Daciei de către împăratul Aurelian în a doua jumătate a secolului al III-lea. Intr-adevăr, din cauza slăbirii treptate și neîntrerupte a puterii Imperiului roman, Dacia n-a mai putut fi apărată cu succes contra atacurilor din ce în ce mai dese și mai violente ale triburilor germanice (în frunte cu vizigoții).

Acest eveniment, foarte important în sine, a fost interpretat de către unii istorici străini în sensul că Dacia a rămas pustie, fără locuitori, și nu numai un timp mai lung sau mai scurt după pronunțarea lui, ci până la sfârșitul primului mileniu al erei noastre, când au început să se infiltreze în Ardeal maghiarii, deveniți destul de repede stăpînii lui politici. În ciuda celei mai elementare logici, ideea că ținuturile de peste munți, deci tocmai acelea care au fost mai bine romanizate, au rămas pustii a prins și a fost înșușită de diverși savanți nemaghiari. Întrebarea: cum a putut rămîne fără picior de om atîtea secole o provincie bogată din punct de vedere economic, adică al posibilităților ei economice, este pur și simplu o copilărie și de aceea nu merită a fi pusă.(...)

Am afirmat ceva mai înainte că poporul român, deci și limba lui,

s-au format atît la nordul, cît și la sudul Dunării. Populațiile cucerite de romani în Dacia și cele două Moesii erau alcătuite din triburi de aproape înrudite din punctul de vedere al limbii și al vieții materiale și spirituale. Aceasta înseamnă că romanizarea lor a dat același rezultat atît la nordul cît și la sudul Dunării. Cantitativ vorbind, acest proces a fost superior în cele două Moesii. Aceste provincii au fost cucerite cu aproape două secole înaintea Daciei și - lucru mult mai important - ele au continuat, fără întrerupere, să fie "romane" tot timpul, pînă la transformarea populației romanizate în populație românească propriu-zisă. În Dacia, condițiile de romanizare au fost mai puțin favorabile. Între primii ani ai secolului al II-lea, cînd această provincie devine "romană", și părăsirea ei de către Aurelian a trecut ceva mai mult de un secol și jumătate. Acest interval de timp a fost insuficient pentru romanizarea maselor. Și-au însușit limba latină un număr relativ mic de băștinași. Marea majoritate a geto-dacilor și-a păstrat destul de bine limba și modul lor de viață. Constatarea aceasta se întemeiază nu numai pe logică, ci și, în primul rînd, pe procese similare din epoci mai apropiate de a noastră.

Indiferent dacă romanii se gîdeau sau nu la consecințele de ordin spiritual ale stăpînirii lor, limba și cultura latină începeau a fi însușite de către populațiile cucerite. Ca de obicei în condiții asemănătoare, primul pas l-au făcut păturile conducătoare ale băștinașilor, doritoare să-și apere interesele de clasă. Starea lor materială le permitea să angajeze profesori pentru copii lor, care aveau la dispoziție, probabil, și școli propriu-zise. Marea masă a populației își continua viața tradițională, care nu se lăsa influențată decît cu totul întîmplător și sporadic de noile evenimente din țara lor. Acest fapt are mare importanță în legătură cu romanizarea privită din punctul de vedere al duratei ei.

Cum se face totuși că, la un moment dat, marea majoritate a populației romanizate din zonele dunărene ale Imperiului roman se găsea, în ajunul transformării ei în populație românească propriu-zisă, la nord de Dunăre? În a doua jumătate a secolului al VI-lea și de-a lungul celui următor a avut loc invazia triburilor slave, venite din locurile lor de băștină, care se estindeau, aproximativ, în regiunea scaldată de apele Vistulei și ale afluenților acesteia. În drumul lor spre Peninsula Balcanică, slavii au traversat și o bună parte a Daciei, unde unii dintre ei au și rămas pentru totdeauna. Marea lor majoritate au trecut Dunărea și au pus treptat stăpînire pe teritoriile locuite de populația romanizată sau în curs de romanizare. Consecința

acestui eveniment de durată a fost pe de o parte dizlocarea spre nord, spre sud și spre apus a populației băștinase, iar pe de alta, slavizarea treptată a acesteia. Majoritatea însă a trecut Dunărea și s-a așezat definitiv în Dacia. Dat fiind că romanizarea a fost atât cantitativ, cât și calitativ mult mai puternică în cele două Moesii decât în restul Peninsulei Balcanice, înseamnă că populația lor, retrăgându-se în fața invaziei slave, a trecut Dunărea și s-a stabilit în Dacia. Marele fluviu n-a fost niciodată pentru români, în timpul stăpînirii lor, o graniță în sensul de obstacol și nici pentru populația băștinasă, mai degrabă dimpotrivă, în sensul că ajută la deplasarea ei în ambele sensuri. Toate aceste dislocări explică pe de o parte apariția poporului român ca unitate etnică de sine stătătoare la nord de Dunăre, iar pe de alta, existența în sudul și vestul Peninsulei Balcanice a megleno- și macedoromânilor, respectiv a istroromânilor.

(Fragmente din lucrarea "Istoria limbii române" (Pe-nțeleșul tuturor)", Editura Științifică și Enciclopedică, Buc. 1983)

Nichita Stănescu

ACEASTĂ ȚARĂ DE VIS

Cînd se va sfîrși asfaltul drumului
trupul meu și trupul tău se vor face asfalt
ca să nu rămînă necălătorită
această țară de vis.

Cînd vor cădea frunzele pomului,
cînd se va veșteji iarba cîmpului
pletele mele și pletele tale
se vor așterne pe cîmpuri
ca să nu rămînă înfrigurată
această țară de vis.

Cînd vor seca izvoarele
și cînd ploile vor pleca în sus
eu și cu tine ne vom ține de mînă
și vom plînge, vom plînge
ca să nu rămînă văduvită de tristețe
această țară de vis.

Cînd vor muri cîinii,
cînd vor pieri caii,
cînd iepurii vor fi mîncați
de gura morții,
cînd ciiorile negre
și pescărușii albi
vor fi mistuiți în gușa aerului
eu și cu tine vom fi
cîine și cal,
iepure și cioară,
dar mai ales vom fi
pescărușul cel alb
ca să nu rămînă
fără diadema de carne vie
această țară de vis.

Nichita Stănescu

TÄMÄ UNELMIEN MAA

Kun tien asfaltti loppuu
niin minun ruumiistani ja sinun ruumiistasi
jottei tämä unelmien maa tulee asfalttia
jää vaille matkustajia.

Kun omenapuun lehdet putoavat
ja kedon ruoho kuihtuu
niin minun hiukseni ja sinun hiuksesi
levittäytyvät kedoille
jottei tämä unelmien maa
jää kylmyyden valtaan.

Kun lähteet kuivuvat
ja sataa ylöspäin
niin minä ja sinä pidämme toisiaamme kädestä
ja itkemme ja itkemme
jottei tämä unelmien maa
jää lesken suruun.

Kun koirat kuolevat
ja hevoset heittävät henkensä,
kun jänikset juoksevat
kuoleman kitaan,
kun mustat korvit
ja valkeat lokit
häviävät ilman kupuun
niin minusta ja sinusta tulee
koira ja hevonen,
jänis ja korppi,
mutta varsinkin meistä tulee
valkea lokki
jottei tämä unelmien maa
jää vaille elävää otsaripaa.

Käännös : Liisa Aaltonen

IMPRESII DIN ROMANIA
=====&xxxx&&&&=====

In țara "Baltagului"

Ce înseamnă România pentru mine? Cum a început interesul meu pentru țara aceasta și pentru limba ei?

Totul a început acum vreo 13 ani, când eram încă elevă de liceu. Era vara și mă aflam într-o călătorie prin Europa cu autocarul, împreună cu un grup de colegi. Într-un camping de lângă Viena am făcut cunoștința unei familii de români care făcea o excursie cu mașina. Puținul timp cât am fost împreună ne-am împrietenit, am făcut schimb de adrese, iar după întoarcerea în țară am corespondat mai mulți ani în limba engleză. Când am devenit studentă la facultatea de limbi de la Universitatea din Turku, mi-am dat seama că este posibil să învăț aici și limba română, pentru a le face prietenilor mei din România o surpriza. Ascultând-o, această limbă latină mi-a plăcut.

Primul meu profesor a fost Petru Mihai Gorcea, lectorul venit la Universitatea din Turku să predea limba română la lectoratul nou înființat în cadrul Institutului de Studii Romanice. Am studiat mai apoi cu lectorii care i-au succedat - Nicolae Constantinescu și Florian Vlădica. Deși nu mi-a fost ușor, cu timpul am reușit să învăț românește. Mi-a pasionat însă nu numai învățarea limbii, ci și cunoașterea literaturii, culturii și civilizației poporului român, promovând toate examanele de "approbatur". Dorind să susțin o teză în specialitatea romanistică (sînt absolventă cu "laudatur" a secției de franceză și am studiat și limbile italiană și spaniolă), la recomandarea prof. Lauri Lindgren, conducătorul Institutului, mi-am ales o temă din specialitatea limbii și literaturii române, optînd pentru "lumea" lui Minail Sadoveanu.

Prima ocazie de a merge în România a fost acum trei ani, când am primit o bursă de studii de o lună de zile la Universitatea din București. Acolo am fost la facultatea de limba și literatura română, unde am primit mult sprijin pentru a mă documenta în privința lucrării de licență. Am studiat în bibliotecă și am fost atent îndrumată de prof. Rompiliu Marcea, specialist în studiul vieții și operei lui Sadoveanu. Dar timpul cât am stat atunci în România l-am folosit și pentru a face, cum se spune, o "cură" de limba română : în căminul de

studenți de la Grozăvești unde m-am împrietenit cu studenți români, la spectacole, la dans, la restaurant, pe stradă, în tramvaie și autobuze. Am făcut și o excursie prin țară cu trenul și autobuzul, vizitînd Băile Herculane, Constanța, Galați și Brăila (unde am reîntîlnit primii mei prieteni români cunoscuți cu ani în urmă la Viena). Pretutindeni am intrat în vorbă cu oamenii care s-au purtat cu mine foarte amabil. Odată, în tren între București și Brăila, am stat de vorbă mult cu două femei în vîrstă, femei simple și foarte cumsecade. Ele m-au poftit să mînc cu ele pîine și brînză, iar apă am băut din aceeași sticlă tustrele...

Nici nu știu cînd a trecut luna aceea, dar la plecare mă despărțeam cu greu de România, ducînd cu mine amintiri și impresii de neuitat.

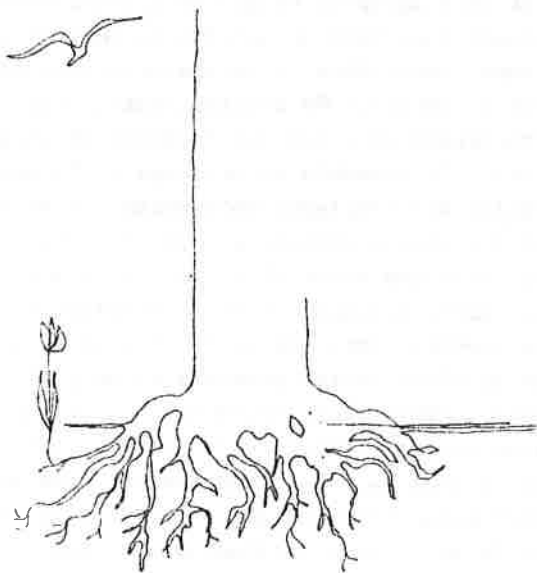
Un an mai tîrziu mi-a suris iarăși norocul : o bursă de participare la Cursurile de vară ale Universității din București. Revenind în țara "Ciocîrliei" (așa am botezat asociația culturală a studenților secției de română din Turku), auzind iar vorbindu-se în jurul meu numai românește, aveam impresia că mă întorc undeva acasă. Eram încîntată de revederea Munților Carpați, prin care am trecut cu trenul de la Brașov spre București, să admir priveliști peste cîmpii largi și dealuri acoperite de pomi, de vii, de câpițe de fîn, de case cochete - și abia așteptam să-mi reîntîlnesc cunoștințele și prietenii. La cursurile de vară am asistat la interesante conferințe și dezbateri pe teme lingvistice, literare, artistice și am participat cu mult interes la lecțiile de folclor român, ținute de prof. Silviu Angelescu. Mărturisesc că folclorul românesc mă atrage foarte mult, iar unele aspecte ale acestuia mă preocupă și în lucrarea mea privind limba eroilor din "Baltagul" sadovenian. În timpul disponibil, împreună cu alți cursanți străini sau cu prieteni români am colindat Bucureștii, vizitînd muzee și monumente, plimbîndu-ne prin parcuri și pe bulevarde, vizionînd filme și spectacole. Am poposit și la localuri cu specific românesc (cel mai mult mi-a plăcut Hanul lui Manuc), unde am ascultat muzică populară și am gustat delicioase preparate și vinuri românești. La sfîrșitul Cursurilor de vară, gazdele noastre ne-au oferit o excursie de patru zile în regiunea Brașovului, unde am vizitat nu numai interesantul oraș al Bisericii Negre și al atîtor monumente-vestigii de vechi burg cu bogat trecut istoric, ci și împrejurimi de o inedită frumusețe : castelul Bran (în care s-a turnat și un film despre Dracula!), stațiunea Polana Brașov, sate pitorești și minunate priveliști montane...

Intr-un fel, aş putea afirma că şi în acest an am fost în România. Vreau să spun că astă-vară, timp de aproape trei săptămîni, am fost ca şi în România, căci, împreună cu Sirrka-Sisko Juhola din Helsinki, am lucrat ca interpretă pe lângă lotul de atleţi români la Campionatele Mondiale de Atletism, desfăşurate în luna august în capitala Finlandei. Tinerii sportivi au adus cu ei în ţara mea aerul României. Între ei, am fost şi eu româncă şi am trăit alături de ei emoţiile marelui întreceri. La plecarea lor spre ţară simţeam că numărul prietenilor mei din România a sporit cu adevărat.

Pentru mine, România înseamnă acum nu numai limba ori literatura ei, ci şi locuri minunate şi oameni minunaţi, înseamnă poporul român, aşa cum l-am cunoscut - prietenos, ospitalier, muncitor, entuziast -, în mijlocul căruia doresc să mă întorc cu bucurie oricînd. Visul meu este ca după terminarea lucrării de licenţă (acum în faza finală de redactare) să petrec un colţ de vacanţă în munţii Moldovei, pentru a cutreiera locurile şi a cunoaşte oamenii din care marele scriitor Mihail Sadoveanu a creat extraordinara lume a "Baltagului".

Anna-Liisa Lavila

UN SECOL SUB RAZA GENIALEI POEZII

*****

În acest an - chiar în acest decembrie '83 - se împlineşte veacul de cînd, înmănuşate pentru prima oară în volum, prin grija lui Titu Maiorescu, apăreau P O E Z I I L E genialului E m i n e s c u. Creaţia "poetului nepereche" avea să înnobileze cu lumina ei sacral panteon naţional şi să înaripeze şoapta şi sufletul unui neam întreg de-a lungul întregii sale existenţe de aci înainte.

M i h a i E m i n e s c u

R E V E D E R E

- Codrule, codruțule,
Ce mai faci, drăguțule,
Că de când nu ne-am văzut
Multă vreme au trecut
Și de când m-am depărtat,
Multă lume am umblat.

- Ia, eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolu-l ascult,
Crengile-mi rupându-le,
Apele - astupându-le,
Troienind cărările
Și gonind cîntările ;
Și mai fac ce fac de mult,
Vara doina mi-o ascult
Pe cărarea spre izvor
Ce le-am dat-o tuturor,
Implîndu-și cofeile,
Mi-o cîntă femeile.

- Codrule cu rfuri line,
Vreme trece, vreme vine,
Tu din tinăr precum ești
Tot mereu întinerești.

- Ce mi-i vremea, cînd de veacuri
Stele-mi scînteie pe lacuri,
Că de-i vremea rea sau bună,
Vîntu-mi bate, frunza-mi sună ;
Și de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.
Numai omu-i schimbător,
Pe pămînt rătăcitor,
Iar noi locului ne ținem,
Cum am fost așa rămînem :
Marea și cu riurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna și cu soarele,
Codrul cu izvoarele.

T A P A A M I N E N

- Metsä, oma metsäni,
miten kului aikasi ?
Vuodet ovat vierineet,
kauas veivät askeleet.
Monta tietä harhailin
kunnes tulin takaisin.

- Kuten aina ennenkin
talven tuisut kuuntelin,
jotka mursi oksani,
tukahdutti puronin,
peitti alleen polkuni,
kaikki laulut karkotti.
Ja kun aina ennenkin
kesän laulut kuuntelin ;
Teitä luokse lähteitten
vilvoittavain vesien
saapui naiset ruokkuineen
kaihot laulut laulaakseen.

- Lähteinesi, polkuinesi
olet yhä entisesi.
Aika kuluu, kuluttaa,
sinut nuoremmaksi saa.

- Vuosisatain tullen mennen
tähdet loistaa kuten ennen.
Oli ajat mitkä vain,
tuulet vinkuu oksissain,
vedet virtaa Tonavaan,
se ei muuta juoksuaan.

Vain ihminen on muuttuvainen
harhaileva matkalainen.
Missä olen, siihen jään,
muutu emme yksikään :
Meri, joet, vedet muut,
maa ja arot rajattomat,
aurinko ja taivaan kuut,
kaltaiseni, ajattomat.

Suom.Liisa Ryömä

M i h a i E m i n e s c u

S I D A C Ă . . .

Și dacă ramuri bat în geam
Și se cutremur plopilor,
E ca în minte să te am
Și-ncet să te apropii.

Și dacă stele bat în lac
Adîncu-i luminîndu-l,
E ca durerea mea s-o-mpac
Înseninîndu-mi gîndul.

Și dacă norii deși se duc
De iese-n lucru luna,
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna.

J A J O S . . .

Ja jos oksat raapivat ikkunaruutua
ja poppelit väräjävät
vain siksi, että olisit aatoksissain
ja pehmeästi lähestyisit minua.

Ja jos tähdet heijastuvat
järven syvyyteen valaisten sitä
vain siksi, jotta tuskani raukeaa
ja ajatukseeni kirkastuvat.

Ja jos paksut pilvet kaakkoavat
paljastaen takaansa kuun loisteen
vain siksi, että palauttaisni
mieleen kuvan sinusta yhä uudelleen.

Käännös : Anita Moilanen

M i h a i E m i n e s c u

T R E C U T - A U   A N I I . . .

Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncintă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri,

Ce fruntea-mi de copil o-nșeninară,
Abia-nțelese, pline de-nțelesuri -
Cu-a tale umbre azi în van mă-mpresuri,
O, ceas al tainei, asfințit de sară.

Să smulg un sunet din trecutul vieții,
Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri
Cu mîna mea în van pe liră lunec ;

Pierdut e totu-n zarea tinereții
Și mută-i gura dulce-a altor vremuri,
Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec !

V U O D E T   V I E R I V Ä T

Vuodet vierivät kuin pitkät pilvet
ainiaaksi minusta loitoten,
ne eivät kiinnosta minua kuin ennen
tarinat ja doinat, ennustajat, uskomukset.

Ne kirkastivat otsani lapsellisen,
tuskin ymmärsin syvät merkitykset -
turhaan nyt varjoinesi minua ympäröinet
oi hämää hetki, tunti viimeinen.

Menneistä ajoista kuulen äänen,
valmistaudu, sieluni, uudelleen väriset
turhaan jälleen lyyräni viritän.

Kaukana ja menetetty on nuoruutein
mykistyneet entisaikain sanat suloiset
sillä takanani aika kasvaa... kuljen hämärään.

Suom. Tommy Granholm

M a r i n   S o r e s c u (s. 1936)

TREBUIAU SA POARTE UN NUME

Eminescu n-a existat.

A existat numai o țară frumoasă
La o margine de mare
Unde valurile fac noduri albe.
Ca o barbă nepieptănată de crai.
Și niște ape ca niște copaci curgători
În care luna își avea cuiabar rotit.

Și, mai ales, au existat niște oameni simpli
Pe care-i chema : Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare,
Sau mai simplu : ciobani și plugari,
Căroră le plăcea să spună
Seara în jurul focului poezii -
"Miorița" și "Luceafărul" și "Scrisoarea III".

Dar fiindcă auzeau mereu
Lătrînd la stîna lor cîinii,
Plecău să se bată cu tătarii
Și cu avarii și cu hunii și cu leșii
Și cu turcii.

În timpul care le rămînea liber
Între două primejdii,
Acești oameni făceau din fluierale lor
Jgheaburi
Pentru lacrimile pietrelor înduiogate,
De curgeau doinele la vale
Pe toți munții Moldovei și ai Munteniei
Și ai Țării Bârsei și ai Țării Vrancei
Și ai altor țări românești.

Au mai existat și niște codri adînci
Și un tînăr care vorbea cu ei,
Întrebîndu-i ce se tot leagăna fără vînt ?

Acest tînăr cu ochi mari,
Cît istoria noastră,

Trecea bătut de gînduri
Din cartea cirilică în cartea vietii,
Tot numărînd plopul luminii, ai dreptății, ai iubirii,
Care îi ieșeau mereu fără soț.

Au mai existat și niște tei,
Și cei doi îndrăgostiți
Care știau să le troienească toată floarea
Intr-un sărut.

Și niște păsări ori niște nouri
Care tot colindau pe deasupra lor
Ca lungi și mișcătoare șesuri.

Și pentru că toate acestea
Trebuiau să poarte un nume,
Un singur nume,
Lă s-a spus
E m i n e s c u.

NIILLÄ OLI OLTAVA NIMI

Eminescu ei ole ollut olemassa.

Ainoastaan on ollut olemassa kaunis maa
Meren rannalla
Missä aallot muovailevat valkoisia solmuja
Kuten voivodin sekaisen parran haivenet.
Ja vesiä, jotka kuvastavat virtaavia puita
Joihin kuu oli tehnyt ymmyrkäisen pesänsä.

Ja, ennen kaikkea, on ollut olemassa yksinkertaisia ihmisiä
Joilla oli nimenä : Mircea Vanhempi tai Tapani Suuri,
Tai vielä yksinkertaisemmin : paimenia ja peltomiehiä
Jotka illan tullen lukivat mielellään
Tulen loisteessa runoja, kuten
"Karitsainen" ja "Hyperion" ja "Kolmas Paimenkirje".

Mutta koska he kuulivat koko ajan
Koirien haukkuvan lammastarhassaan,
He lähtivät taistelemaan Tataareja
Ja Avareja ja Hunneja ja Puolalaisia

Ja Turkkilaisia vastaan.

Vapaahetkinään,
Kahden vaaran välissä,
Nämä ihmiset tekivät huiluistaan
Rännejä
Liikuttuneiden kivien kyyneleitä varten,
Ja siilloin alkoivat doinat^{x)} virrata
Kaikilta Moldavian ja Valakian
Ja Bârsan ja Vrancean
Ja vielä monien, monien muiden Romanian maakuntien vuorilta.

Ja oli olemassa myöskin syviä metsiä
Ja nuorukainen, joka keskusteli niiden kanssa
Kysyen niiltä, miksi ne huojuivat tuolla
tavalla, ilman tuulenvirettäkään ?
Tuo nuori mies, jonka silmät olivat suuret
Kuten meidän historiamme
Siirtyi, koska häntä vaivasivat monet ajatukset,
Vanhasta kirjasta elämän kirjaan
Lakkaamatta laskien valon, oikeudenmukaisuuden ja rakkauden
vertauskuvia, poppelipuita,
Jotka aina osoittautuivat hänelle parittomiksi.

Ja oli olemassa myöskin lemmuksia,
Ja kaksi rakastavaista
Jotka syileilivät toisiaan niin kauan, että kaikki kukat
Heidän suudellestaan. varistivat terälehtensä
Ja oli vielä lintuja tai pilviä,
Jotka lakkaamatta harhailivat heidän päittensä yläpuolella
Kuten pitkät ja liikkuvat tasangot.

Ja koska kaikilla näillä asioilla
Piti olla nimi,
Yksi ainoa nimi,
Niitä kutsuttiin
E m i n e s c u k s i.

Käännös : Raila-Maarit Koistinen

x) doina : romanialainen kansanlaulu

O B I C E I U R I R O M Â N E S T I

(Fișe pentru un dicționar folcloric)

Dr. Nicolae Constantinescu
Universitatea din Bucuresti

CALOIANUL

Străvechi rit de a provoca a ploii, cu funcție apotropaică și fertilizatoare, c a l o i a n u l cunoaște atestări mai ales în zonele în care ocupația și existența oamenilor erau legate de cultivarea pământului. Obiectul ritual este o figurină antropomorfă confecționată din lut, din lemn și uneori din cîrpe colorate (o "păpușă"), denumită c a l o i a n, s c a l o i a n, c ă l i a n, (s) c a l o i ț ă (Dobrogea), m u m u l i ț a (muma, mama) p l o i i, t a t a s o a r e l u i (mai ales în Oltenia). Frumos împodobit cu flori, obiectul ritual era îngropat, apoi aruncat pe apă, în invocații pentru ploaie. Din atestările cele mai vechi rezultă că obiceiul, așa cum s-a practicat el la români, era încadrat de două momente ceremoniale tipice: a) constituirea cetei executanților după criterii bine stabilite - în cazul de față, puritatea acestora ; b) masa festivă finală care încheie desfășurarea ritualului. Caracterul ritual al manifestării este dovedit nu numai de condiția de puritate pe care trebuie să o îndeplinească practicanții (tinere fete, copile de 10-12 ani), ci și de faptul că, în formele mai vechi, aceasta avea loc la date fixe : "în a treia zi, marți, după Paști", cînd se desfășurau primele secvențe ale ceremonialului (confecționarea și îngroparea păpușii de lut) și a cincea zi, joi, cînd grupul de fete dezgroapă obiectul ritual, îl duc în cortegiu în sat, iar apoi îl dau pe apă (alt element-cheie al actului ritual). În formele mai recente ale obiceiului, secvențele ritualului - confecționarea păpușii de lut, împodobirea ei și îngroparea ; apoi actul magic de invocare, de provocare a ploii - se desfășoară într-o singură zi, iar obiceiul nu se mai practică la date fixe ci ori de cîte ori e cazul, la nevoie, în timp de secetă.

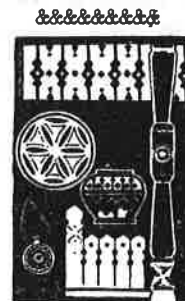
Integrată ceremonialului apare o poezie simplă, de invocare a ploii denumită și ea c a l o i a n. În raport cu momentul interpretării acesteia, se pot distinge două tipuri de c a l o i a n : tipul a), asimilat de mai toți cercetătorii unui bocet în care, după invocația inițială care este prezentă în toate textele, se dă glas durerii provocate de pierderea c a l o i a n u l u i - văzut ca o ființă dragă un copil - căutat de mama sa ..."prin pădurea rară/cu inim-amară,/ prin pădurea deasă/cu inima arsă"...; tipul b), mult mai frecvent, ca

re reține invocația către c a l o i a n (obiectul ritual), văzut ca posesor al cheilor cerului, stăpîn al ploilor, sau ca mesager ascultat, acesta fiind rugat să desferece porțile ploilor dătătoare de belșug : "Du-te-n cer și cere/să deschidă porțile/să sloboadă ploile,/să curgă ca gîrlele,/zilele și nopțile,/ca să crească grînele". În unele locuri se întîlnea și un tip intermediar de c a l o i a n , cu texte în care elementele de bocet se leagă cu cele de invocație și unde se păstrează, mai ales în prezentarea actului ritual ca atare, urme ale poeziei descriptive ce va fi însoțit cîndva practica : "Iene, Scaloiene,/tinerel te-am îngropat,/de pomană că ți-am dat /apă multă si vin mult"...

Aria răspîndirii c a l o i a n u l u i acoperă Muntenia, Oltenia, Dobrogea și sudul Moldovei, obiceiul fiind necunoscut celorlalte zone etno-folclorice ale țării. În condițiile pierderii funcției magice de odinioară, c a l o i a n u l este astăzi pe cale de dispariție totală, de cele mai multe ori atestările păstrîndu-se doar în amintirea foștilor practicanți.

În ceea ce privește originea obiceiului românesc al c a l o i a - n u l u i, deși s-au consemnat similitudini cu unele practici ale romanilor (Argei), ale grecilor (chipurile de Adonis și Afrodita erau aruncate cu multă pompă în mare), ale slavilor (la bulgari un rit asemănător era practicat în ziua de Gherman, la ruși - de Sfînpetru, la polonezi - de 7 martie, Marzana), se pare că acesta nu reprezintă nici o moștenire, nici un împrumut, ci provine dintr-un străvechi fond de credințe și practici comune tuturor populațiilor agricole dintr-o vastă arie geografică cuprinsă între Eufrat și Rin (cf. W. Ljungman).

Etimologia cuvîntului *calorian*: v.slv. *kaliāni* ("de lut"), *kaleň*.

G e o B o g z a - 7 5

O R I O N

Nici o corabie nu s-a întors vreodată
Din mările Sudului sau de la Capricorn,
Atît de pură şi elegantă fregată
Cum se întoarce toamna Orion.

Peste păduri înverzite n-a strălucit nicicînd
Lumina lui albă. Nici peste pajişti de fin.
Oceane şi munţi îl văd primăvara plecînd
Si cerul nu-şi mai află multă vreme stăpîn.

Octombrie urcă din nou peste grădini
Înaltele catarge cu vîruri de platină,
Si toată iarna, apoi, corabia de lumini
Deasupra lumii uimite se clatină.

Rege al constelaţiilor din Septentrion
Mereu lunecînd peste lumi îngheţate,
Aşa străbate noaptea Marele Orion,
Corabie legănată în Eternitate.

O R I O N

Ainutkaan alus ei ole palannut
Etelämereltä tai Kauriin kääntöpiiriltä
yhtä puhtaana ja eleganttina
kuin palaa syksyllä fregatti Orion.

Viheriöivien metsien yllä ei ole koskaan loistanut
sen valkea valo. Ei edes niittyjen yllä.
Meret ja vuoret näkevät sen lähtevän keväällä
ja pitkiin aikoihin taivas ei löydä itselleen uutta isäntää.

Lokakuu kohottaa uudelleen puutarhojen ylle
korkeat platinapäiset mastonsa,
ja koko talven ajan valon alus
lipuu yli ihmeellisen maailman.

Pohjoisen tähtitaivaan kuninkaana
usein kulkien yli jäätyneen maan
vaelttaa yössä Suuri Orion
Ikuisuuteen matkallaan.

Käännös : Anita Moilanen

G e o B o g z a - 7 5

MESTECENII

Laud mestecenii, cum au lăudat alţii fingerii Domnului

La care visau şi de multe ori li s-au arătat.
Vinturi tari bătură şi i-au risipit.
Poate nici n-au fost şi numai li s-a părut.

Sau, subţ vreun păcat greu, din cer au căzut.

Albi şi incoruptibili, fingerii mei vegetali
Presăraţi pe culmi, transformă munţii în uriaşe biserici.

Diavolii mult i-ar ispitit, dar nu pot.
Slavă Domnului Savaot !

KOIVUT

Ylistän koivuja, kuten jotkut muut ovat ylistäneet
Taivaan Isän enkeleitä.

Joista he uneksivat ja jotka ilmestyivät heille.
Voimakkaat tuulet puhalsivat ja hajoittivat ne hujan hajan.
Ehkä niitä ei edes ollut ja niistä vain tuntui
että ne olivat olleet olemassa.

Tai sitten ne putosivat taivaasta,
jonkin anteeksiantamattoman synnin tähden.

Valkeina ja lahjomattomina, kasvienkelini
Ripoteltuina pitkin huippuja, muuttavat vuoret
jättiläismäisiksi kirkkoiksi.

Paholaiset haluaisivat johdattaa niitä kiusaukseen,
mutta eivät pysty siihen.
Kunnia Herra Sebaotille !

Käännös : Raila-Maarit Koistinen

P R O V E R B E
—————
????????

R O M Â N E Ș T I   ș i   F I N L A N D E Z E

1. Apa trece, pietrele rămân. Vesi virtaa, kivet jää.
2. Hätä ei lue lakia. Nevoia nu cunoaște opreliști. (Nevoia te-nva-
ță ce nu ți-e voia.)
3. Cu răbdarea treci marea. Käsivällisyydellä pääsee meren yli.
4. Niin metsä vastaa kuin siihen huudetaan. Ce strigăm în pădure,
aceea ni se răspunde (ecoul).
5. Bate fierul cît e cald. Kuumana on rauta taottava.
6. Nuoruus ja hulluus, vanhuus ja viisaus. Tinerete - nebunie, bă-
trînețe - înțelepciune.
7. Cine are carte are parte. Aina viisas voiton vie.
8. Oma koti kullaa kallis. Casa ta e mai scumpă ca aurul.
9. Nimeni nu poate sări peste umbra lui. Ei kukaan voi varjonsa
yli hypätä.
10. Parempi pyy pivossa kuin kymmenen oksalla. Mai bine-i cu o ie-
runcă-n mină decît cu zece pe cracă. (Nu da vrabia din mină pe
cioara de pe gard.)
11. Cine nu are bătrîni să-i cumpere. Jolla ei ole vanhuksia, hank-
kikoon.
12. Se koira älähtää johon kalikka kalahtaa. Cînele latră cînd pri-
mește o bucată de lemn.
13. Vorba dulce mult aduce. Lempeä puhe kannattaa.
14. Hyvä antaa vähästääkin, paha ei anna paljostakaan. Omul bun dă
și din puțînul lui, cel rău nici cînd are din belșug.
15. Lupul schimbă părul, nu și năravul. Susi vaihtaa karvaa vaan
ei tapojaan.
16. Vierivä kivi ei sammaloidu. Piatra care se rostogolește nu
prinde mușchi.

17. Graba strică treaba. Kiireellä on monta asiaa pilattu.
18. Alku aina hankalaa, lopussa kiitos seisoo. Inceputul este
întotdeauna greu, dar mulțumirea vine la urmă.
19. Cine seamănă vînt culege furtună. Joka tuulta kylvää, se
myrskyä niittää. (Mitä ihminen kylvää, sitä hän niittää.)
20. Ei kukkokaan käskien laula. Nici cocoșul nu cîntă la comandă.
21. Sätulul nu crede celui flămînd. Ei kylläinen nälkäistä usko.
22. Anna pirulle pikkusormi, niin se ottaa koko käden. De-i dai
diavolului degetul mic, el ți ia toată mîna.
23. Cine sapă groapa altuia cade singur în ea. Joka toiselle kuop-
paa kaivaa, se itse siihen lankeaa.
24. Ylpeys käy lankeemuksen edellä. Orgoliul precede decăderea.
25. Prostul care nu-i fudul nu e prost destul. Tyhmä, joka ei ole
ylpeä, ei ole tarpeeksi tyhmä.
26. Ei lehmäkään muista vasikkana oloaan. Nici vaca nu-și amintește
că a fost (odată) vițel.
27. Mai bine cu un deștept la pagubă decît cu un prost la cîștig.
Parempi viisas, josta on vahinkoa kuin tyhmä, josta on hyötyä.
28. Ei nimi miestä pahenna ellei mies nimeä. Nu numele face pe om
rău, ci omul numele.

—————
?????

Traducere de Liisa Aaltonen

Adrian Păunescu - 40

Prin anii '60, cînd "efectul Labiş" asalta înnoitor lirica contemporană românească, apărea în rîndurile noii generații de poeți un adolescent de 17 ani, cu un timbru și o personalitate aparte : Adrian Păunescu. De la început el capta atenția criticii literare ca și a publicului larg. Frapa la el o forță, o vigoare și o în-drăsneală ieșite din comun, însoțite de o dorință insolită de a se face auzit, ascultat. Verbul lui, direct și sunător, era de "poeta vates" și căuta înălțimea tribunei. Ceea ce avea de spus - și avea ! - nu putea fi șoptit la ureche și nici grăit de la fereastră cu mușcate. Strofele și sonurile lui aduceau vuiet de furtună, se cadentau în canonade, explodînd "ca niște grenade". Cu timpul, intensitatea lor a crescut, ajungînd în volumele din urmă un vulcan care aruncă lavă și pietre și trîmbe de foc în ceruri. Se înțelege că vocea lui a deranjat tabiete și placida liniște, sperînd nevolnici și destrămînd brutal atmosfera dulceagă, - de unde atitudinea de contestare a unora. Judecat cu superficialitate, mai ales - și numai - după unele manifestări declarative, pe care poetul sau publicistul le întreprinde deliberat spre a depista reacții, poetul este puțin acceptat de un anume public. Dar și cînd este contestat și cînd este adulat lui îi place. E un joc cu focul, pe care-l face studiat, cu șireată tactică și strategie. Dar acesta este numai jocul. Cine privește mai adînc dincolo de el, poate vedea cum în jarul focului se făuresc armuri ce vor dura, cum din miluri țignesc perle, iar dintre spini apar trandafiri. Poetul își ocupă locul în timp, urcă.

Adrian Păunescu are numai 40 de ani. I-a împlinit în vara ce trecu, la un soroc anume : în ziua de Sînt-Ilie (20 iulie), ziua prorocului drastic ce dirijează pe cerul biblic tunetele și trăsnetele, dar aduce și ploile fertilizatoare.

I.S.

BOABELE CA NIȘTE GRENADE

Prietenul meu mi-a spus :
fii atent, fii atent,
în zadar vrei tu să scrii pasteluri,
tu ești pierdut pentru gratuitate,
tu vei spune cuvinte
și pe gură îți vor ieși amenințări,
tu vei semăna grîu
și boabele vor exploda ca niște
grenade.
Am ieșit la semănat și cîmpul
bubuia.

SIEMET KUIN KRANATTEJA

Ystäväni sanoj minulle :
ole varuillasi, ole varuillasi,
turhaan haluat kirjoittaa
hempeitä pastelleja,
olet menetetty turhuuksien
hyväksi,
lausut sanoja
ja suustasi tulee uhkauksia,
kylvät siemeniä,
ja siemenet räjähtävät kuin
kranaatit.
Lähdin kylvääkseni ja maa
järisi.
Suom. W. Hirsch

DA, MAI AVEM

Țară de veci, nepămîntesc de caldă,
copiii noștri într-un rîu se scaldă
și morții noștri în pămînt se scaldă.
Munții Carpați miros a lună plină,
a rouă și a suflet de rășină,
la care capre negre se închină.
Da, șirul Munților Carpați e-acasă,
deși chiar piatra lor fu lunecoasă.
Da, noi avem Mureș, Prut și Trotuș,
și Olt, și Jiu și alte riuri totuși.
Da, mai avem cîte ceva din toate,
și riurile noastre prescurtate
nu se mai varsă în străinătate.
Da, mai avem o limbă, cît se poate,
cu subiecte și cu predicate.
Da, mai avem lumini ce luminează
dacă voim, putem rosti o frază.
La cinci fîntîni de le aflarăți rostul,
le desființară cumpăna vitează.
Dar în adînc e un izvor. Al nostru.

Minunea noastră, țara noastră caldă,
copiii noștri dacă-n rîu se scaldă
și morții noștri în pămînt se scaldă.
Tot ne-a rămas ceva după meșat,
fumul incert pe hornul unui sat,
și vreun oraș pitic dar crenelat.
Lui Brâncoveanu i-au tăiat cu graba
și capul și copiii. Dar degeaba.
Că i-a rămas sub inimă să bată
talpa în țară înrădăcinată.
Da, mai avem cîte ceva prin țară,
ceva Carpați, și-o apă tutelară,
și riuri ce nu vor să curgă-afară.

În ale lumii strîmbe vaviloane
mai sîntem douăzeci de milioane.
Aici, întregi, cu vii, ca și cu morți,
latinizînd sub veșnicele bolți.
Contați pe noi ! Rămînem. Sîntem. Toți.

CUPRINSUL

-	Marea Unire - vis de aur, împlinit (Ion Stăvăruș)...	3-4
-	Cronică	5
-	Mihai Eminescu : "Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie"..	6
	(Traducerea : Tommy Granholm).	7
-	Nașterea unității României în anul 1918	
	de Prof. Kalervo Hovi	9-12
-	Nichita Stănescu : "Patria".	13
	(Traducerea : Liisa Aaltonen	14
-	Lauri Lindgren : Omagiu lui Iorgu Iordan	15
-	Iorgu Iordan : "Originile limbii române".	16-18
-	Nichita Stănescu : "Această țară de vis".	19
	(Traducerea : Liisa Aaltonen	21
-	Anna-Liisa Lavila : Impresii din România. În țara	
	"Baltagului".	22-24
-	Un secol sub raza genialei poezii	25
	(Poeme de Mihai Eminescu traduse de Liisa Ryömä ,	
-	Tommy Granholm și Anita Moilanen	26-28
-	Marin Sorescu : "Trebuiau să poarte un nume".	29-30
	(Traducerea : Raila Koistinen...	30-31
-	Nicolae Constantinescu : Obiceiuri românești	32-33
-	Geo Bogza : "Orion", "Mestecenii" (Traducerea : Anita	
	Moilanen și Raila - Maarit Koistinen)	34-35
-	Proverbe românești și finlandeze	
	(Transpunere de Liisa Aaltonen)	36-37
-	Adrian Păunescu - 40 (Prezentare de I. Stăvăruș)....	38
	: "Boabele ca niște grenade"	
	(Traducerea de W. Hirsch).	38
	"Da, mai avem".	39
-	Cuprinsul	40